

*Ministero dell'Istruzione
dell'Università e della Ricerca
Ministrstvo za šolstvo,
univerzo in raziskovanje*

INVALSI
Istituto nazionale per la valutazione
del sistema educativo di istruzione e di formazione

Preverjanje znanja

Šolsko leto 2011 – 2012

PREIZKUS IZ SLOVENŠČINE

Višja srednja šola

Drugi razred

Prostor za samolepilno etiketo

NAVODILA

V nalogi je zbranih pet besedil z vprašanji, ki služijo kot izhodišče za razčlemba. Pozorno preberi besedila in navodila ter odgovori na zastavljena vprašanja. Upoštevanje navodil namreč dokazuje, da naslovník natančno bere.

V večini primerov so navedeni tudi možni odgovori: med temi izberi tistega, ki se ti zdi pravilen. Nekateri odgovori so že napisani, druge pa boš moral/-a napisati sam/-a.

Če se ti zdi, da si zgrešil/-a odgovor, lahko še vedno popraviš; napiši **NE** zraven napačnega odgovora in prekrižaj črko ob odgovoru, ki se ti zdi pravilen.

Za celotno nalogo imaš na razpolago uro in pol časa (skupno 90 minut).

NE OBRAČAJ STRANI, DOKLER NIMAŠ DOVOLJENJA!

A. ZGODOVINA KRIPTOGRAFIJE

Glavni cilj kriptografije je omogočiti dvema osebam, recimo Ani in Blažu, komuniciranje na način, ki tretji osebi, zlobni Zori, preprečuje razumevanje vsebine pogovora. Besedilo, ki ga Ana želi poslati Blažu, imenujemo čistopis. Z vnaprej dogovorjenim ključem, ki ga poznata le onadva, Ana sporočilo zašifrira s šifrirnim postopkom (kriptosistemom) in ga nato pošlje Blažu. Zašifrirano sporočilo imenujemo tajnopis in ga Blaž lahko dešifrira s pomočjo dešifrirnega postopka, ki je odvisen od uporabljenega ključa.

Začetki kriptografije segajo v stari Egipt. Verjetno so vsakomur znani hieroglifi, ki so jih v tistem času uporabljali za zapisovanje. Občasno so pisci spremenili hierogliffe tako, da so jih lahko razumeli le posvečenci. Te spremembe so imele večinoma religiozno ozadje. Najstarejši znani tajnopisi so nastali okrog leta 2500 pr. n. št. Znane so tudi lončene tablice iz Mezopotamije z zašifriranimi kuharskimi recepti in preproste šifre pri Hebrejcih (okrog leta 600 pr. n. št.). Šele v antični Grčiji so kriptografijo začeli uporabljati predvsem v vojaške namene, zato so bili tudi načini šifriranja mnogo bolj tehnični. V nekaterih primerih so uporabljali celo mehanične pripomočke. Najstarejši pisni viri o tem segajo v 5. stoletje pr. n. št. Nekoliko bolj zapleten način si je približno 200 let pr. n. št. izmislil antični general Ahajec Polibij. Ta je vse črke razporedil po šahovnici, nato pa vsako črko zamenjal z dvema številka, glede na mesto, kjer je črka ležala na šahovnici. Tako bi bila za slovensko abecedo dovolj šahovnica velikosti 5x5. S tem se je precej poenostavilo pošiljanje telegrafskih sporočil (v tistem času je bil telegraf bakla), saj je bilo za pošiljanje sporočila dovolj že pet različnih znakov, ki so jih nato kombinirali med sabo. Se je pa nekoliko podaljšal čas pošiljanja sporočil. Z matematičnega stališča je bilo še posebno dobrodošlo dejstvo, da so črke zamenjane z dvema številoma, kajti pozneje lahko ti dve števili pretvorimo v novo število in s tem dodatno zapletemo delo morebitnim nasprotnikom, ki želijo prebrati naše sporočilo.

Iz tega obdobja je verjetno najbolj znana Cezarjeva šifra, s katero je Julij Cezar šifriral sporočila svojim vojščakom, za katera ni želel, da jih nasprotnik razume. Uporabljal je preprost, a za tiste čase očitno dovolj učinkovit način šifriranja. Vsako črko je zamenjal s črko, ki v abecedi leži tri mesta za njo. Takim načinom šifriranja, ki temeljijo na zamenjavi črk, pravimo enoabecedni, saj vsaka črka oziroma simbol v tajnopisu predstavlja natanko določeno črko. Zaradi tega jih lahko tudi dokaj preprosto razbijemo. V vsakem jeziku se namreč različne črke pojavljajo z različno pogostostjo. Prav tako nekatere črke bolj verjetno stojijo na začetku besede kot druge, npr. "in" ter "ko".

V srednjem veku je tako kot znanost tudi razvoj kriptografije stagniral. Naslednji pomemben mejnik v njenem razvoju je šele leto 1518, ko je Johannes Trithemius, benediktinski menih, objavil prvo tiskano knjigo o kriptologiji. V njej se prvič pojavi poliabecedna šifra, kjer lahko določena črka tajnopisa predstavlja različne črke čistopisa (tako na primer A na nekem mestu predstavlja morda M, nekje drugje S, spet drugje A itn.). Izboljšano različico šifre, ki jo je opisal Trithemius, je leta 1553 izumil Giovan Batista Belaso. Pri tem ključ predstavlja neka dolga beseda ali fraza, ki jo prištejemo besedilu. Ta sistem je leta 1586 objavil Blaise de Vigenere, zato je sedaj znan kot Vigenerejeva šifra. Ta šifra je dolgo časa veljala za varno in nezlomljivo. Trajalo je slabih tristo let, natančneje do leta 1863, ko je Friderich Kasiski objavil rešitev oziroma razbitje Vigenerejevega kriptosistema. Nekako v tem času se je začelo tudi bolj sistematično

razbijanje šifer. Skozi stoletja je prihajalo do vse večjih skritih spopadov držav na tem področju, zato se je pojavila potreba po sistematizaciji kriptografskih šifer. Leta 1883 je Auguste Kerckhoffs objavil princip, ki ga upoštevamo še danes.

Z razvojem računalnikov in sodobnih načinov komunikacije, skupaj z enostavnostjo prisluškovanja in kopiranja, ki ju je skoraj nemogoče odkriti, se je seveda potreba po kriptografiji in dobrih šifrah močno povečala.

Kriptologi so kmalu po odkritju kriptosistemov z javnimi ključi prišli do spoznanja, da je ključnega pomena overjanje uporabnikov, za kar potrebujemo zaupanja vreden center, ki uporabnike overi in jim izda potrdilo o njihovi istovetnosti. To potrdilo imenujemo tudi certifikat, centri zaupanja pa se imenujejo certifikatne agencije. Imajo nalogo, da vsakega uporabnika temeljito preverijo, preden mu izdajo certifikat.

Prيرهeno po: Gea, letnik XXII, marec 2012

A1. Kaj je kriptosistem?

- A. čistopis
 - B. šifrni postopek
 - C. tajnopis
 - D. matematični postopek
-

A2. Kaj so hieroglifi?

- A. zlogovna pisava
 - B. klinopis
 - C. podobopis
 - D. fonetična pisava
-

A3. Kje se nahaja Egipt?

- A. na meji med Evropo in Azijo
- B. v Aziji
- C. v Afriki
- D. v Afriki in deloma v Aziji

A4. Kdaj so nastala najstarejša zašifrirana sporočila?

- A. približno 200 let pr. n. št.
 - B. v 5. stoletju pr. n.
 - C. okrog leta 2500 pr. n. št.
 - D. 3000 let pr. n. št.
-

A5. Kako je zašifriral sporočila Julij Cezar?

- A. Vsako črko je zamenjal s črko, ki v abecedi leži tri mesta za njo.
 - B. Vsaka številka v tajnopisu je predstavljala natanko določeno črko.
 - C. Vsako črko je zamenjal s črko, ki v abecedi leži dve mesti za njo.
 - D. Določena črka tajnopisa predstavlja različne črke čistopisa.
-

A6. Bakla je:

- A. dolg, raven, v prerezu navadno okrogel predmet, ki se rabi kot nosilec ali orodje
 - B. svetilo iz lesa ali iz vnetljive snovi na držalu
 - C. debela, grčava palica za udarjanje ali opiranje
 - D. preprosta svetilka na loj ali olje
-

A7. V besedilu poišči sopomenke za:

versko _____

brzojavno _____

zastajati _____

certifikat _____

istovetnost _____

A8. V besedilu poišči protipomenko za enoabecedni:

A9. Natančno preberi poved in določi, ali gre za priredno ali podredno zvezo. Določi njeno vrsto.

Ta sistem je leta 1586 objavil Blaise de Vigenere, zato je sedaj znan kot Vigenerejeva šifra.

1 zveza: _____

2 vrsta zveze: _____

B. Kaplan Martin Čedermac

Ni mogel začeti, kakor ni mogel začeti pred tedni, ko je stal na istem mestu. Spomnil se je, bridko se je spomnil, kako so takrat njegove besede brez učinka padale v praznino. Nikoli ne bi mogel najti navdiha in zaleta, da bi jim prodril do src. Zanj, ki je bil vaje uspehov, so bili zadnji tedni en sam velik poraz. Čemu napor, če naj bi bilo vedno tako? Pa saj ni šlo le za to! Pa saj ni šlo le za to!

»Predragi kristjani!« mu je nenadoma zamolklo prišlo iz grla.

Premolknil je. Cerkev se je vzvalovila kot žito v sapi. Peli so, slovenski je molil in bral evangelij, a še niso do konca verjeli. Šele zdaj, ko je slednjič spregovoril, jih je minila napetost. Oči so jim zasijale. To ga je opogumilo, četudi se je zavedal, da postaja ta trenutek očiten upornik. Ni maral za posledice, še pomislil ni nanje. Obšel ga je navdih, v drobnem razburjenju so mu goreli živci in duša. Prejšnji večer se mu je rahlo dotaknilo misli, kaj naj jim pove. Bila je le želja. Zdelo se mu je, da bi nikoli ni imel ne moči ne poguma za to. Misel je ostala, snovala v spodnji zavesti, rasla, se širila, zdaj je kot drevo z mnogimi vejami stala pred njim. Bil je kot povodenj, ki je nič ne more zadržati.

»Dragi kristjani!« je ponovil in hitel s prvimi besedami, da bi ne omahnil. Spomnil jih je tiste nedelje, ko so ga poslušali, a ga vendar niso slišali. Ali vedo, o čem jim je govoril? O domovini jim je govoril. Ponovil jim je besede, kakor da so bile obvisle pod obokom, da jih je zdaj utrgal in jih spremenil v razumljiv govor. Gledal jim je v obraze. Kako vse drugače so jih zdaj sprejemali! Kakor da prej niso bile namenjene njim. Saj tudi niso bile. Zemlja, ki jim jo je Bog odmeril v svoji previdnosti. Jezik, s katerim se bratsko sporazumevajo. Kri, ki se jim pretaka po žilah in ki je niso sprejeli, da bi jo po nepotrebnem zapravljali ... In vse, kar je govoril že otrokom v svojem vrtu, le z drugačnimi besedami ... Še vsaka ptica je dobila svoj glas in nikomur ne pride na misel, da bi zahteval od slavca, naj žvižga po kosje. »Čemu tedaj to zahtevajo od nas, ki smo ljudje, ustvarjeni po božji podobi?«

Beseda se mu je za trenutek zataknila. Ne iz strahu, zakaj v tem trenutku se ničesar ni bal, ampak od ganjenosti. Naglo se je zbral. »Kaj bi storili, če bi zahtevali od vas, da zapustite svojo rodno zemljo?« Vprašanje je bilo vrženo kot kamen, da so se ljudje zdrznili. Nastal je trenutek učinkovitega premolka, med katerim se nihče ni upal dihati. Kaj bi storili? Ali ne bi šli iskat pravice? Oči so živo pritrjevale. »In če bi pravico našli slepo, kaj potem?« Nov premolk, med katerim je šla drhtavica po ljudeh.

(...)

»Kaj boste storili zdaj, ko vam hočejo vzeti jezik? Ali boste znali braniti dediščino svojih očetov? Ali boste vdano klonili glave in zalajali, ko ne znate drugega jezika?«

Boj, ki ga je bil doživel in iz katerega je potekal govor, je dal vsaki besedi posebno moč in strast, da so dobile sijaj vročega, plamtečega ognja. Z vsakim trenutkom bolj je čutil, kako mu srca pritrjujejo prav do cerkvenih vrat. V marsikaterem očesu so se zalesketale solze. A to niso bile solze kot ob zadnji pridigi, potekale so iz drugega vira. Ali so občutili, kako tesno je povezan jezik z njihovo usodo? Če bi jim bil kdaj prej tako govoril, bi se bili čudili, ne bi bili razumeli. Danes ta dan jim je govoril iz srca, njihove duše so bile pripravljene ko izorane njive. Bilo je morda prvič po dolgih stoletjih, da so bili zreli za take besede. Še njemu, Čedermacu, bi nikoli prej tako vroče ne bile padale v srce ... Obhajala ga je utrujenost, pollaščala se ga je nova omotica, moral je zaključiti.

»Dragi duhovljani! Morda vam danes zadnjič govorim iz tega mesta,« se mu je zatresel glas.«Morda, pravim. V tem hramu bo morda za dolgo utihnila molitev v vašem jeziku. Jezus je bil zapodil kupce iz templja, a danes so kupci zapodili Jezusa. Težko mi je to povedati, srce se mi krči, a zamolčati vam ne smem več. Toda prosim vas, le eno vas prosim, rotim vas, oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje! Ne dajte si ga vzeti, ne pretrgajte vezi z Bogom! Čuvajte ga v svojih domovih kot lučko, da ne ugasne! Pride dan, ko ga bo usoda zopet poveljčala. Pride, zakaj Bog je pravičen, le v njega lahko zaupamo. Tisti, ki so bili ponižani, bodo povišani ... Toda božje pravice in dobrote bodo deležni le tisti, ki so si znali ohraniti, kar so prejeli iz božjih rok. Ostali pa bodo zaznamovani kot hudodelci, vzeti jim bo dušni mir in zemski blagri, preklinjali jih bodo otroci in vnukov vnuki, amen!«

Iz: France Bevk: *Kaplan Martin Čedermac*, MK, Ljubljana 1978, str. 226-230

B1. Glede na vsebino, v katero obdobje bi umestili besedilo?

- A. v obdobje fašizma
 - B. v čas, ko so se Beneški Slovenci na plebiscitu odločali med Avstrijo in novo državo Italijo
 - C. v obdobje po drugi svetovni vojni
 - D. v čas prve svetovne vojne
-

B2. Kdo je kaplan Čedermac?

- A. laik
 - B. duhovnik
 - C. arhimandrit
 - D. pisatelj
-

B3. Iz besedila izpiši poved, ki napoveduje začetek pridige:

B4. Koga nagovarja kaplan?

B5. Kaplan v pridigi:

- A. razlaga krščanski nauk
 - B. opominja vernike zaradi neposlušnosti
 - C. izpostavlja problem slovenskega jezika v cerkvi
 - D. pripravlja vernike na spoved
-

B6. Kaj je značilno za cerkveno pridigo:

- A. govorno podajanje vsebinsko zaokrožene verske snovi
 - B. ugotavljanje, očitane napak, pomanjkljivosti
 - C. nepravilna graja
 - D. molitev za spreobrnitev grešnikov
-

B7. Sopomenka za pridigo je:

- A. homilija
 - B. sinestezija
 - C. parabola
 - D. anafora
-

B8. Označi odziv faranov na pridigo:

- A. farani so bili prestrašeni
 - B. kaplana so slabo poslušali
 - C. besede so jim segale do srca
 - D. se niso strinjali z njeno vsebino
-

B9. V svojem govoru pravi: "Morda vam danes zadnjič govorim s tega mesta." Zakaj?

- A. ker se bo predčasno upokojil
- B. ker ga verniki ne marajo
- C. ker je zbolel
- D. ker ne mara več opravljati svojega poklica

B10. Kaj pomeni beseda *hram* v besedilu?

- A. manjša stavba za hranjenje vina
 - B. shramba
 - C. svetišče
 - D. kmečka hiša, navadno z gospodarskimi poslopi
-

B11. Svetopisemska zgodba o Jezusu, ki zapodi kupce iz templja je iz:

- A. Stare zaveze
 - B. Nove zaveze
 - C. Geneze
 - D. Tore
-

B12. Pripovedovalec je:

- A. prvoosebni
 - B. drugoosebni
 - C. tretjeosebni
 - D. brezosebni
-

B13. Besedilo je:

- A. zapisano v vezani besedi
 - B. zapisano v nevezani besedi
 - C. dramatizirano
 - D. zapisano v obliki dvogovora
-

B14. V povedi *Toda prosim vas, le eno vas prosim, rotim vas, oklepajte se svojega jezika s prav tako ljubeznijo kot svoje zemlje!* poišči primere za:

ponavljanje: _____

komparacijo: _____

stopnjevanje: _____

B15. Ugotovi, v katerem naklonu so glagoli v naslednji povedi:

Če bi jim bil kdaj prej tako govoril, bi se bili čudili, ne bi bili razumeli.

B16. Pravilno zapiši velike začetnice:

delovno mesto kaplana čedermaca je bilo v vasi vrsnik v beneški sloveniji. tam so italijanski oblastniki prepovedali pridige v slovenskem jeziku.

B17. Vstavi ločila:

V podzavesti ko mu je zamolklo šumelo v glavi in so se mu temni kolobarji vrteli pred očmi je prosil Boga naj mu da moči da bo mogel domašavati Drobne mrzle kapljice potu so mu stopale na čelo

C. Pozorno preberi pesem **Toneta Pavčka** (1928-2011) in odgovori na vprašanja.

PREPROSTE BESEDE

Treba je mnogo preprostih besed,
kakor:
kruh,
ljubezen,
dobrota,
da ne bi slepi v temi
na križpotjih zašli
s pravega pota.

Treba je mnogo tišine, tišine
zunaj in znotraj nas,
da bi slišali glas,
tihi, plahi, pojemajoči glas
golobov,
mravelj,
ljudi,
src
in njih bolečine

sredi krivic in vojskà,
sredi vsega tega,
kar ni
kruh,
ljubezen
in ne dobrota.

C1. V pesmi so tri ključne besede, ki jih avtor v naslovu poimenuje preproste besede. Izpiši jih:

1. _____ 2. _____ 3. _____

C2. V prvi kitici je pesnik uporabil besede v prenesenem pomenu.

Pesnik:

- A. ugotavlja, da človek ne more živeti brez hrane
- B. opisuje krivice in vojne
- C. trdi, da so na videz preproste besede velike resnice, ki kažejo na resnične vrednote
- D. pripoveduje o lepotah narave

C3. Besedam *kruh, ljubezen, dobrota* je pesnik postavil nasprotje ali kontrast s tremi besedami. Napisane so na prehodu med drugim in tretjim delom pesmi.

Izpiši jih.

1. _____ 2. _____ 3. _____

C4. V pesmi so vidna tudi naslednja pesniška sredstva. Obkroži pravilni odgovor.

- A. nagovor ali apostrofa
 - B. ponavljanje in ukrasni pridevek
 - C. enakoglasje ali onomatopoija
 - D. oksimoron ali bistrourni nesmisel
-

C5. Izpiši iz besedila:

primer anafore: _____

C6. Iz pesmi izpiši verza, ki označujeta, kaj je človeku potrebno, da bi slišal in čutil sočloveka in naravo.

C7. Nekateri verzi so sestavljeni iz ene same besede. Pesnik je s tem:

- A. poudaril likovno podobo pesmi
 - B. pesem napravil daljšo
 - C. pesem napravil razumljivejšo, bolj usklajeno z metrično shemo
 - D. poudaril, stopnjeval željo po dobrem, lepem in smiselnem
-

C8. Pesem je napisana v:

- A. italijanskem enajstercu
- B. svobodnem ali prostem verzu
- C. španskem osmercu
- D. slovanskem petercu

C9. Pesem *Preproste besede* sodi v obdobje:

- A. romantike
 - B. moderne
 - C. razsvetljenstva
 - D. sodobne književnosti
-

C10. Samostalnikom določi spol in jih postavi v imenovalnik ednine:

samostalnik	spol	1.sklon ed.
<i>golobov</i>		
<i>mravelj</i>		
<i>ljudi</i>		
<i>src</i>		

C11. Stopnjuj pridevnik *tih*:

osnovnik: _____

primernik: _____

presežnik: _____

C12. Samostalnik *kruh* je:

- A. števno in pojmovno ime
- B. neštevno in skupno ime
- C. neštevno in snovno ime
- D. števno in snovno ime

D. Slovenski internetni uporabniki

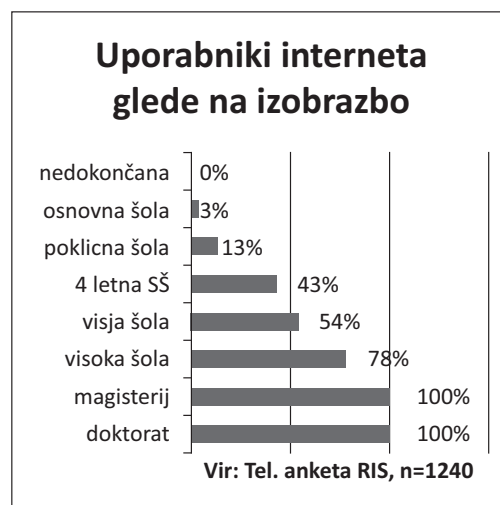
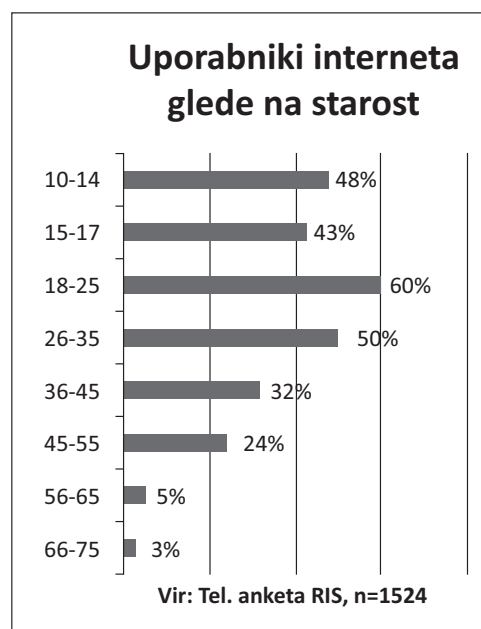
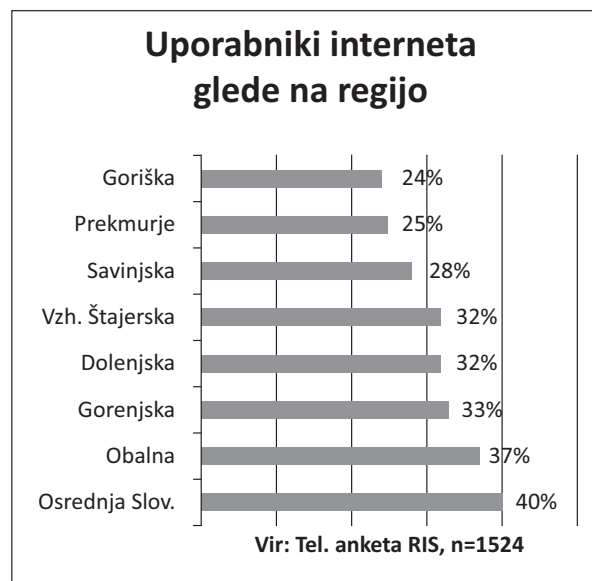
Pogosto vprašanje, ki ga postavljajo raziskovalcem, ki se ukvarjajo s statistikami, je, kakšen je povprečen uporabnik interneta. Resničen odgovor nanj je lahko zavajajoč, saj je povprečje zelo nenaravna oblika in ko govorimo o ljudeh, uporabnikih, taka oseba praviloma sploh ne obstaja. Lahko pa se podajo ocene o profilu uporabnikov. Projekt RIS je v začetku leta v telefonsko anketo vključil tudi vprašanja o uporabi interneta. Ker so pridobljeni rezultati uravnoteženi, so reprezentativni za celotno slovensko populacijo, in sicer od 10 do 75 let.

Večina uporabnikov je mlada, saj izstopajo tisti v starosti od 18 do 25 let (60 odstotkov). Preseneča tudi visok delež uporabnikov med osnovnošolci, saj skoraj vsak drugi otrok v starosti od 10 do 14 let uporablja internet. Zgornja meja uporabe interneta je očitno upokojitev, saj po 56. letu starosti delež uporabnikov znatno pade.

Razmerje med uporabniki po spolu se že izenačuje, saj jih je med moškimi 36 odstotkov in med ženskami 31 odstotkov. Kljub temu so moški še vedno intenzivnejši uporabniki, saj jih skoraj 60 odstotkov uporablja internet skoraj vsak dan ali večkrat na dan, medtem ko uporabnice ne dosejajo 50 odstotkov.

Najbolj očitna je povezava med uporabo interneta in izobrazbo. Višja izobrazba pomeni tudi večjo verjetnost, da oseba uporablja internet.

Najmanj razlike je na regionalni ravni, saj je največ uporabnikov interneta v osrednji slovenski regiji (40 odstotkov) in najmanj v goriški regiji (28 odstotkov). Zanimivo pa je, da so prav v goriški regiji najbolj intenzivni uporabniki interneta, saj jih skoraj vsak dan ali večkrat na dan internet uporablja dobrih 60 odstotkov. Najmanj intenzivni uporabniki so iz vzhodne Štajerske in Dolenjske.

Prejeto po: Matija Remec, Delo, 1.7.2002
Iz Končina, Bavdek, Vogel, Čez prag besedila, Ljubljana 2009

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

D1. Kaj je tema besedila?

D2. Ali so zapisane trditve skladne z vsebino priloženega besedila?

Prekrižaj ustrezno izbiro.

Med uporabniki interneta je več moških kot žensk.	DA	NE
Avtor predstavljene ankete je Matija Remec.	DA	NE
Največ uporabnikov interneta je starih med 18 in 25 let.	DA	NE
Med tistimi, ki niso dokončali osnovne šole, interneta ne uporablja nihče.	DA	NE
Telefonska anketa je vsebovala samo vprašanja o uporabi interneta.	DA	NE
Povezava med uporabo interneta in izobrazbo je očitna.	DA	NE

D3. Z besedilom je sporočevalec želel:

- A. vplivati na naslovnikovo doživljanje.
- B. vplivati na naslovnikovo vednost.
- C. ohraniti stik z naslovnikom.
- D. spremeniti družbeno stvarnost.

D4. Kje je bilo objavljeno priloženo besedilo?

D5. V grafikonih je trikrat zapisan enak odstotek. Kateri odstotek je to?

D6. Besedam pripišite protipomenke.

resničen _____

večina _____

starost _____

zgornji _____

največ _____

D7. Navedite prvino nebesednega jezika, ki je v besedilu najbolj vidna.

D8. Iz prve povedi v zadnjem odstavku izpišite vse samostalnike in jim določite sklon in število.

Najmanj razlike je na regionalni ravni, saj je največ uporabnikov interneta v osrednji slovenski regiji (40 odstotkov) in najmanj v goriški regiji (28 odstotkov).

samostalnik	sklon, število

D9. V naslednji povedi se dva zaporedna stavka začeta s ki. Odpravite to slogovno ohlapnost. Popravljeno poved zapišite v celoti.

Pogosto vprašanje, ki ga postavljajo raziskovalcem, ki se ukvarjajo s statistikami interneta, je, kakšen je povprečen uporabnik interneta.

E. SONČNA OČALA – BOLJE NOBENA KOT SLABA

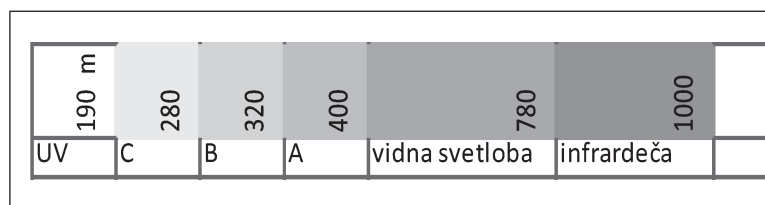
Vam sončna očala pomenijo predvsem modni dodatek? Vse v redu, če si jih na primer nataknete ponoči, v diskoteki. Če pa z njimi preživite sončen dan na obali, morda celo na čolnu, je zgodba povsem drugačna. Že tako draga moda vas bo stala še krepko več. Plačali jo boste s svojim zdravjem.

Na udaru ultravijoličnih (UV) žarkov so tudi oči; te je treba zaščititi enako kot kožo. Očem najbolj škodujejo kratkovalovni UV žarki (valovne dolžine do 400 nanometrov).

UVB žarki pri intenzivnem izpostavljanju soncu povzročajo opekline na koži. Manj znano je, da lahko poškodujejo tudi oči. Zunanja površina očesa (roženica) absorbira večino UVB žarkov. Če je teh veliko in si oči ne zaščitimo, lahko zbolimo za snežno slepoto. UVA žarki vplivajo na samo lečo v očesu. Očesne leče absorbirajo ostanek UVB in večino UVA žarkov, da bi tako zavarovale očesno mrežnico.

Z vidika zaščite vida so stekla najpomembnejši del sončnih očal. Poglejmo si prednosti in slabosti nekaterih materialov:

Očala s fotosenzitivnimi stekli so lahko izdelana iz stekla ali plastike, ki je obdelana tako, da se prilagaja različno močni svetlobi. Zelo so primerna za ljubitelje vodnih športov. Priljubljena so tudi med vozniki, vendar morajo ti upoštevati, da se očala pri spremenjenih svetlobnih razmerah (na primer pri vožnji skozi predor) ne bodo v trenutku prilagodila.

Stekla, ki polarizirajo razpršeno svetlobo, so po navadi izdelana iz dveh plasti, med njima pa je filter, ki

prepušča svetlobo le v eni smeri. Tako nas žarki, ki prihajajo po odboju iz različnih kotov, ne motijo. Taka očala je posebej priporočljivo nositi pri opravih, pri katerih smo dalj časa izpostavljeni močni razpršeni svetlobi (npr. pri vožnji, ribarjenju, jadraniu, smučanju ...).

Kako do dobrih očal?

Predvsem ne kupujte očal »s stojnic«, brez imena in brez deklaracije. Deklaracija namreč zagotavlja, da očala po kakovosti ustrezajo določenemu standardu: da nas popolnoma varujejo pred škodljivimi UV žarki, da ne popačijo slike, da stekla prenesejo predpisane obremenitve in da nimajo prask ali mehurčkov.

material, iz katerega so stekla	+	-	opombe
CR 39	material se ne stara	možnost deformacij	posebna plastika za sončna očala
optično steklo CR 39	se ne deformira		zelo dobra plastika za sončna očala
akrilno steklo	se ne deformira	material se stara	uporablja se pri očalih s kovinskimi okviri
steklo, ki polarizira svetlobo	eliminira odboj UV žarkov		idealno za vodne športe
»ogledalo«	odbija UV žarke	bolj občutljivo na razenje* kot druga stekla iz plastike	idealno za zimske športe
steklo	je manj občutljivo na razenje*	težje od plastike	

Če nosimo očala z zatemnjenimi stekli, ki ne morejo filtrirati sončnih žarkov (cenena očala), smo močno povečali tveganje, da bomo poškodovali vid. Pri temnih steklih se zenica namreč na široko odpre, zato sprejme »polno« količino UV žarkov. Zenica pri nezaščitenem očesu se na močni svetlobi samodejno pripre in s tem delno zaščiti oko pred vdorom žarkov.

Prerejeno po: VIP, št. 7-8/2000.

(Vir: M.Bavdek, M. Hodak, M. Končina: *Odpiramo vrata v besedilo*, Rokus, str.15)

*rázenje -a s (á) *glagolnik od raziti*: z razenjem ugotavljati trdoto diamanta; razenje stekla

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge:

E1. Za katera dva namena predvsem uporabljamo sončna očala?

E2. Obkrožite črke pred tremi (3) trditvami, ki so v skladu z vsebino izhodiščnega besedila.

- A. Za zaščito oči zadostujejo tudi cenena sončna očala.
- B. V vidno svetlobo spadajo svetlobni žarki z valovno dolžino od 200 do 1000 nanometrov.
- C. Ultravijolična svetloba ima večjo valovno dolžino kot infrardeča.
- D. Ultravijolični žarki lahko škodujejo tako koži kot očem.
- E. Materiali CR 39, optično steklo CR 39 in »ogledalo« so plastični.
- F. Fotosenzitivna stekla so občutljiva na jakost svetlobe.
- G. Vsaka zatemnjena stekla filtrirajo sončne žarke.

E3. Odgovorite na vprašanja.

Za kateri material, iz katerega so stekla, bi se odločili, če:

- A. bi hoteli, da se ne stara ali deformira? _____
- B. bi očala uporabljali pri jadraniu na deski? _____
- C. bi vam bilo vseeno, kako občutljiva so stekla, da le odbijajo ultravijolične žarke?

- D. bi hoteli očala z kovinskimi okviri? _____

E4. Poimenujte vrsto besedila glede na izbran krog naslovnikov in vrsto javnosti ter utemeljite odgovor. Tvorite poved.

E5. Katere tri podteme ima izhodiščno besedilo?

- A. priporočene znamke očal
- B. nakup očal
- C. očala za športnike
- D. škodljivost ultravijoličnih žarkov
- E. material za stekla

Razvrstite podteme, kakor si sledijo v besedilu. Na črto zapišite ustrezno črko.

1. _____ 2. _____ 3. _____

E6. V parih besed podčrtajte pravilno.

Za nakup sončnih očal sem si *moral/mogel* sposoditi denar od staršev. Samo napol sem ju poslušal, ko sta me *na drobno/nadrobno* spraševala, kakšna nameravam kupiti. Nikakor jima nisem *moral/mogel* dopovedati, da jih *moram/morem* najprej videti. Optik v prodajalni mi je *povedal/rekel*, da so stekla izbranih očal izdelana iz plastike, ki se ne deformira. Kljub temu mama pravi, da so bila *neopravičeno/neupravičeno* draga.

E7. V poved vstavite besede iz oklepajev v ustreznih sklonih.

- A. Bolje je, da ne nosimo _____ (noben, sončna očala), kot da bi nosili (slab) _____.
- B. Kupil si je _____ (dve, očala).
- C. Med _____ (ves, svoj, očala) ima najraje »lenonke«.

*** lenonke: gre za okrogla očala, podobna tistim, ki jih je nosil John Lennon, član slovite skupine The Beatles

- E8. Besedam v povedi določite besedno vrsto in jih razvrstite v preglednico. Če katere besedne vrste ni v povedi, napravite črto v preglednici.**

Na udaru ultravijoličnih žarkov so tudi oči; te moramo zaščititi enako kot kožo.

Besedna vrsta	
Samostalniška beseda	
Pridevniška beseda	
Glagol	
Prislov	
Veznik	
Predlog	
Medmet	
Členek	

-
- E9. Podčrtaj množinske samostalnike:**

žarki, očala, stekla, prednosti, oči, trepalnice, lasje, usta, pljuča

-
- E10. V enostavnih povedi uporabite samostalnik žarek. V vsaki povedi naj bo razviden navedeni slovarski pomen samostalnika.**

A. svetloba, ki izhaja iz vira v obliki tanke, ravne črte

B. eksp. edini lepi doživljaj

E11. Združite in strnite naslednjo zvezo povedi.

Oči si ni zaščitil. Zbolel je za snežno slepoto.

A. Logično razmerje med povedma izrazite s prirednim veznikom:

B. Logično razmerje med povedma izrazite s podrednim veznikom:

C. Strnite v enostavčno poved:
